

UNIVERSITATIS Q. F. F. Q. S.

DISCURSUS INAUGURALIS
De

FABULIS PHILOSOPHORUM,

Quem

Divina aspirante Gratia,

*Adprobante Amplissima Facultate Philosophica in
Regia ad Auram Universitate,*

SUB MODERAMINE

Amplissimi atque Celeberrimi VIRI

Mag. HENRICI HASSEL,

Eloq. Prof. Reg. & Ordin.

Facult. Philos. h. t. Decani speabilis

IN *παράδοξον* HONORUM ACADEMICORUM

*Cordatorum & recte sentientium aestimatorum
censura sistit*

NICOLAUS I. TAMMELIN,

Ad diem Nonar: Junii Anni *της χριστουχιας*
MDCCLXXXII.

*In Auditorio superiori & Maximo,
horis ab octava antemeridianis.*

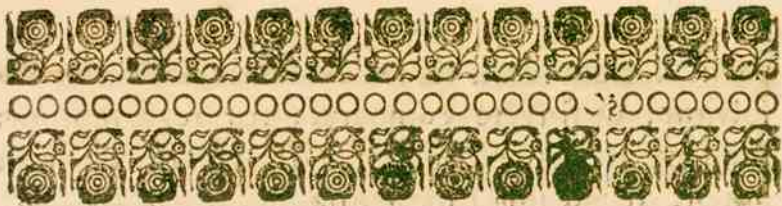
A B O Æ,

Excud. Reg. Acad. Typogr. Joh. Kiampe.

Jussu Magr. Chytraus

CONSPECTUS DISSERTATIONIS

- §. I. *Experientiam unicum esse fundamentum cognitionis humanae de existentibus affirmat.*
- §. II. *Quia per Experientiam designatum velimus indigitat.*
- §. III. *Mentem humanam experientia percipi asserit.*
- §. IV. *In quantum cognitio Dei experientia nitatur ostendit.*
- §. V. *Mundum experientia cognosci probat.*
- §. VI. *Neglectum experientia, generalem esse causam fabularum Philosophicarum, statuit, addita praevia illarum descriptione.*
- §. VII. *Exempla fabularum de mente humana adducit.*
- §. VIII. *Exempla fabularum De Deo profert.*
- §. IX. *Exempla fabularum de Mundo persequitur.*
- §. X. *Ortum Philosophiae fabulae orientalius populis attribuit.*
- §. XI. *Ab his illam ad Gracos transiisse contendit.*
- §. XII. *Inde ad Romanos transmigrasse indicat.*
- §. XIII. *Eandem, temporis successu, per Europam dispersam fuisse dicit, Exemplis id ulterius confirmans.*
- §. XIV. *Inter causas particulariores Philosophiae fabulosa primum locum ambitioni assignat.*
- §. XV. *Secundum levitati ingenii humani tribuit.*
- §. XVI. *Tertium defectui subsidiorum in scientia praecipua naturali vindicat.*
- §. XVII. *Inconstantiam Philosophiae fabularis commonstrat.*
- §. XVIII. *Contra scientiae experimentalis constantiam proponit.*
- §. XIX. *Exiguum esse Philosophiae fabularis usum in vita Civili innuit.*
- §. XX. *Praesenti tempori gratulatur, quo scientia ex genuinis Principiis diligentius derivari coeperunt, tractatiuncula sinem imponens.*

In Nomine Jesu!

§. I,

Mens quidem humana illis instructa est viribus, quibus veritates generales percipere, unam ex altera derivare, & plures justo ordine disponere valet; quod, ut Metaphysicas jam prætereamus subtilitates, ex Arithmetica & Geometria, ac longa, quam hæ scientiæ exhibent, conclusionum serie, evidentissimum est; ad has quippe veritates inveniendas sola attentio, ad ipsam earum naturam, & mutuum, quibus junguntur, nexum, requiritur, nec ullo præterea fulcro nituntur; Et licet in his proficere cupientibus externa plerumque adjumenta inserviant, illis nihilominus certitudo earum superstruenda non est, quæ ex clara tantum ac distincta perceptione dependet: Cognitio tamen rerum

A

par-

particularium ideali tātum evidentia adeo non absoluitur, ut si recte comparata erit reale in primis fundamentum præsupponat, quod aliud esse non potest, quam ipsa experientia.

§. II.

PER experientiam intelligimus non tantum observationem eorum, quæ sensus tam interni, quam externi nobis repræsentant, verum etiam adcuratum observatorum examen, quod secundum illas insituum est regulas, quas vel ipsa ratio ostendit, vel usus & exercitatio suppeditat, vel ars ex utroque conflata subministrat. Nec enim dubium, quin scientiæ ex ratione tantum prognatæ, faciem præferant observationi, eandemque dirigant, prout æque certum est, inter observandum occurrere, quæ viam faciliorem juxta ac tutiorem rationi commonstrant. Mirum inter Philosophos dissidium, ubi nonnulli solam rationem ad quaslibet veritates investigandas sufficere dicunt, observatione ideo proscriptâ, quod fallaci sensuum ministerio decipiatur; quidam sensualem perceptionem unicam veri nunciâ agnoscunt, rationem ad veritatem prorsus cali-

3

caligare affirmantes. Tanta vero est harum necessitas & tam arcta inter utramque conjunctio, ut neutra sine ope alterius suum faciat officium. Absq; rationis moderamine, observatio ne intelligi quidem potest, cæco prorsus impetu in erronea quælibet prolapsura. Ratio observatione destituta figmenta tantum progignet & umbras pro corpore captabit. Ubi vero mutuam tradunt operam & suas utraque vires intendit, vera demum ac mascula experientia inde exsurgit, ex qua tanquam unica scaturigine quidquid de rebus vere existentibus scientiæ Genus Humanum possidet, propullulat atque promanat.

§. III.

OMnis illa cognitio, quam de mente nostra, ejus naturâ, facultatibus, operationibus & variis operandi modis, habemus, observationi eorum, quæ intra suum ipsius finem peraguntur, accepta refertur. Unde enim exploremus intellectus vim, simplices ideas vel formantis, vel à sensibus oblatas contuentis, & cum aliis conferētis, nisi mens actu reflexo ad hæc sua negotia adverteret diligētius? Unde perciperemus,

4
quomodo mens, deprehensâ duarum vel plurium
notionum convenientiâ, eas connectat, obser-
vatâ rursus earum cõtrarietate & repugnantia, se-
jungat atque separet, nisi eadem nos instrueret
attentio? Quæ foret via investigandi processum,
quo utimur, veritatem ex veritate, una vel
pluribus ratiocinando deducentes, si mens in se-
metipsam conversa, suum agendi modum non ani-
madverteret detegeretque? Nec denique aliter
discimus, quo artificio mens plures veritates mul-
tiplici consequentiarum partu propagatas, na-
turali quadam serie ordinet, quam ubi ad hæc
sua opera, ipsa intensiori oculo respectat. Sa-
pienti proinde consilio factum, quod recentio-
res, qui vitas hominum, ingenio & doctrina
præstantium, scripserunt, non solum inventa eo-
rum exposuerint, sed hoc insuper operam de-
derint, ut aliis constaret, quid illos primum in
hanc vel illam cogitationem deduxerit, quæ
frustra tentaverint, & quo demum modo suc-
cesserint destinata. Vires præterea ingenii hu-
mani non alii rectius æstimare valent, quam qui
scripta tam veterum quam recentiorum diligen-
ter pervolvunt, prima scientiarum incunabula ul-
tima

tima ex antiquitate repetunt, & incrementa e-
 arum successiva sedulo expendunt. Clarius ad
 huc lux adfulget, ubi eadem vestigia legentes
 scientiam humanam inquirimus, prout ipsa pra-
 xi operosa in variis artibus ad vitae necessitatem
 & ornatum directis sese exerit; quas parvis ex
 initiis ad praesentem perfectionis gradum pro-
 vectas iusta attentione scrutantes, veri solidique
 iudicii certissima inveniemus documenta. Quid
 dicam de negotiis humanis, circa quae omnis
 & publica & privata prudentia occupatur? In
 his eo magis ingenii nervos intendere solent
 mortales, quo certius sibi persuadent, recte aut
 secus agentes prospera vel adversa plerumque
 comitari; quae fida historicorum enarratione
 suis cum causis & circumstantiis explicata, lucu-
 lenter inprimis ostendunt, humana quousque sa-
 gacitas progrediatur. Hi sunt fontes ex quibus
 cognitionem intellectus humani derivare oportet,
 quos ex unica experientiae scaturigine existere
 vel mediocri utentibus attentione lucidè appare-
 bit. Quod si ad alteram illam facultatem, qua
 res diversas expetimus eligimusque, nos conver-
 tamus, voluntatem nimirum, quae de intelle-
 ctu

Etu diximus, hic quoque locum omnino habebunt. Ejus namque virtutes & vitia aperit intima illa tensatio, quæ nobis præsentissima, ut testis admodum idonea, animæ nostræ indicat operationes. Inter ejus virtutes palmaria est perennis illa propensio ad appetendum bonum, eademque, & quo ad extensionem ac intensiorem, in tantum prorsus interminabilis, in quantum nulla in re finita perfecte adquietere potest; sed quæ ideo si recte sibi consulat, ad infinitum vel insita quadam vi sese exporrigit, vel frustraneo in aliis plenam felicitatem quaerendi conamine lassâ, ad hunc tandem ceu tutissimum se recipit portum. Vitiorum teterrimum est philautia, omnium fere cupiditatum genetrix, imprimis trium vitiorum cardinalium foecunda mater, ambitionis, nempe avaritiæ, & voluptatis, ex quibus plurima illa mala, quibus humana affligitur societas originem ducunt. Quemadmodum vires intellectus humani Historia illustrat, ita indolem voluntatis, eadem vitæ Magistra, actiones hominum bonas & malas commemorando exponit. Et quæ de voluntate humana traduntur, in tricas plerumque ac
 inuti-

inutiles abeunt subtilitates, nisi ejus naturam
 pro diversitate ingeniorum multifariam varian-
 tem, accedentibus aliis causis propemodum in-
 finitis, vel propria vel aliena manifestaverit ex-
 perientia. Expensis, quæ jam de primariis ho-
 minum facultatibus adduximus, facile judicare
 licet, quid sentiendum sit de hisce, quæ illa-
 rum imperium merito agnoscere debent. Va-
 riæ quidem corporearum rerum species, vel sua
 sponte, vel de industria, à nobis provocatæ
 obveniunt, eorum, quæ sensus obijciunt simu-
 lacra, & quæ modo sine ulla commotione
 nobis obversantur, modo certos affe-
 ctus comites habent; has tamen imagines,
 mens aretissimo foedere corpori unita, tanquam
 è specula observat. Vix ulla Philosophiæ pars
 magis hominum ingenia torfit, quam doctri-
 na de affectibus, in quorum definitionibus ac
 divisionibus explicandis, vel numero determi-
 nando adeo sudarunt, ut pauci admodum hic in-
 ter se cõsentire deprehendantur: verum qui sim-
 plicem consulere experientiam, & juxta adver-
 tere voluerit, quibus de causis, & quomodo
 singuli eorum oriantur, quid circa illos tam-
animo

animo, quam corpore, eveniat, & quo pacto sedentur componanturque, illam de his scientiam comparabit, ultra quam, an assurgere liceat, iustissima dubitandi occasio subnasci videtur. Quare etiam vetustissimi scriptores Characteristici, qui missis frustraneis speculationibus, indolem humanam sola observatione inquisiverunt, ea protulerunt, quæ ætatem ferre valent, & aliorum inepte sedulam longe exsuperant subtilitatem. Ut itaque copiosius argumentum intra limites instituti concludam, hac brevitate dicenda perstringere juvabit: Philosophi quidem veteres ac recentiores mentis humanæ essentiam singulari contentione investigarunt, suis quilibet opinionibus & sententiis adblandientes, verum non dum longius procedere licuit, nec spes est in posterum ulterius deventuros fore, quam quod sit natura, quæ cogitat, intelligit, vult, sentit, imaginatur, affectus excitat recipitque, in qua omnes actiones & passiones existunt, quas in nobis ipsi advertimus & observamus.

§. IV.

Quemadmodum Deum nullo sensu, vel exteriori, vel interiori, immediatè percipere possu-

possumus, & entis illius infiniti cognitio reale
aliquod fundamentum postulat, ex rebus crea-
tis illam derivandam esse quilibet facile judica-
bit. Quum autem mentis nostræ existentia, or-
dine philosophantibus, omnium primo nobis in-
notescat, ex illius attributis & actionibus ad
notitiam supremi entis est deveniendum. Has
ubi finitas esse juxta advertimus, quod existat
aliquod infinitum inde colligere pronum est.
Nam finitum, sine præsupposito infinito, ne
cogitari quidem potest. Tum enim foret à se
ipso, adeoque infinitæ durationis, quod si rei
finitæ tribueretur, manifestam involveret con-
tradictionem. Unde adparet hominem habere
in sua ipsius mente sufficiens fundamentum, cui
cognitionem existentia Divinæ superstruere va-
let. Verum ubi ad mundum spectabilem se
convertit, quot in illo res contemplatur, tot
invenit Divinitatis vestigia. Mundum finitum
esse, sine prolixa argumentatione demonstrari
posse, non dubitamus. Singulæ enim partes &
majores & minores quoad magnitudinem &
vires operandi sunt determinatæ, adeoq; fini-
tæ apprehenduntur. Quod autem ex finitis

nonnisi finitum exurgere queat, per se evidens esse arbitramur. Hinc etiam ex ipsa finitate mundi, existentia infiniti auctoris certissime concluditur. Artificiofissima structura, & sapientissima partium dispositio, quam in minutissimis quoque, vel sagacissimi mortalium stupent, infinitam Creatoris sapientiam explicant. Subordinatio illa causarum continua, & omnium rerum ad universi & singulorum, quæ in illo comprehenduntur, conservationem conspiratio, bonitatem auctoris illustrat. Quid multis? omnes omnium ætatum Philosophi in hoc consentiunt, quod ex contemplatione mundi cognitio Dei sit petenda, Sacra idem pagina pluribus in locis confirmante. Ubi vero notitiam Dei experimentalem esse affirmamus, hoc non eodem modo accipiendum, ac de aliis rebus, quas experientia percipi statuimus. Illa enim scientia per observationem immediate adquiretur, hæc (de Deo nimirum) per cognitionem aliarum rerum experimentalem comparatur.

§. V.

PRobato, mundum esse finitum, unde sequi-

quitur eundem non existere â se, sed ab alio,
 ejus contingentia inde certissime evincitur, qua
 non aliud volumus designatum, quam quod
 esse & non esse, & variis modis poterit fa-
 bricari. Quare licet jam in mundo magna
 conspiciatur necessitas, id est constantia rerum
 naturalium in essentiis & operationibus suis;
 hoc tamen non impedit, quo minus ut liber-
 rum liberrimi Creatoris opus æstimari debeat.
 Quemadmodum Architectus vario artificio do-
 mum exstruere valet; Artifex diversa opus ra-
 tione efficere; & Conditor Civitatis hanc vel
 illam regiminis formam eligere, & varia intro-
 ducere instituta; ita universi auctor, pro infinita
 sua sapientia, ipsam rerum naturam multipli-
 ci varietate instruere potuit, & quod hoc &
 non alio modo mundum condiderit, puro ejus
 beneplacito tribuendum. Quis sibi persuaderet
 & Solem, & Stellas, & Planetas terramq; alia
 magnitudine motu & distantia produci non
 potuisse & conservari, quam quæ nunc illis est
 assignata, ut tamen inter se & cum toto uni-
 verso exactissimam serarent harmoniam? Idem
 tenendum de Mineralibus, Vegetabilibus, Anima-

libus, & quarumlibet rerum viribus operationibusq;. Quare inter causas & effectus naturales, hoc respectu, necessarius nexus non datur; nec ullus est effectus, qui aliis ex causis existere non potuisset. Quum itaq; mundus causam habeat liberam, adeoq; considerandus fit, ut alia res, quæ à liberè agentibus proficiscuntur: manifestum evadit, ejus cognitionem quarerentibus, illam ingrediendam esse rationem, ad quam harum notitiam sectantes attendere solent. Quis autem adeo foret absurdus, ut plura de iis cognosci affirmaret, quam, quæ per vestigia observationis & experientia inveniuntur? Quidquid vel publica vel privata industria geritur vel olim gestum est, in tantum exploratum habemus, in quantum vel ipsi adfuius, vel fidem sequimur aliorum. Sic imperiorum ortus, progressus, fata, variae mutationes, earumque causæ & quælibet humana negotia, nostram in cognitionem deveniunt. Quare non magis audiendi sunt, qui neglecta experientia, mundum suis speculationibus metiuntur, quam si quis de statu Chinæ vel Japoniæ, sine prævia fide historica, hic incœperit philo-

philosophari. Respiciamus modo ad ipsa scientiarum incrementa, & dubium omne evanescet. Si consulantur Astronomi, quidquid de systemate mundano, syderum magnitudine ac motu norunt unquam, observationibus referunt acceptum. Speculæ observatoriæ, publicis sumptibus extructæ, necessitatem observationum Astronomicarum, ipsis quoque Principibus, perspectam fuisse ostendunt. Si Medicorum sententiam audire placeat, nec illi diversas à nobis partes tuebuntur. Nam de structura corporis humani, variarumque ejus partium figura, situ, motu, usibusque, se non alia scire fatebuntur, quam quæ, cultello Anatomico viam ad interiora Microcosmi parante, ipsi oculis usurparunt. Quod de temperamentorum varietate, morborum, causis, symptomatis signis, & aliis huc pertinentibus, exploratum habent, pertinaci in observando diligentiam tribuendum. Nec aliter sentire convenit de illis, quæ ex triplici naturæ regno, in subsidium humanæ infirmitatis advocantur, crebra & multiplici observationum vim & usum Medicaminum confirmante. Quod si ulterius inquisiverimus, cur tantum

incre

increverint scientiæ, non minimam sibi vendi-
 cant partem ipsa observationum instrumenta,
 singulari nostri temporis felicitate, vel reperta,
 vel ad majorem perfectionem perducta. Astro-
 nomiam alius evexit ars poliendi vitra, non ita
 pridem adcuratius excoli cœpta; oculo quippe ar-
 mato plures jam visuntur stellæ, noviqve plane-
 tæ, quos omnis ignoravit vetustas. Anatomicam
 ulterius provexit inventum Microscopiorum,
 eadem ex arte prognatum, quibus partes, ob
 parvitatem oculorum aciem fugientes, non
 tantum in animalibus, sed aliis quoque rebus,
 conspiciuntur. Geographiæ terminos amplifi-
 cavit pyxis nautica, quæ per vastum Oceanum
 in remotissima loca iter ostendit, novosque
 aperuit orbis. Quid? quod Mathesis ac Chy-
 mia, ut instrumenta & subsidia sint confide-
 randa, quibus ad ipsa naturæ arcana observan-
 do penetratur. Quædam casus & fortuna ob-
 jecit, nonnulla quærendo invenit industria;
 eadem nihilominus est natura, quæ modo
 sponte, modo artificio pella, modo vi ex-
 pugnata suos mortalibus aperit sinus. Sed ne
 nodum in scirpo quærere videamur, res in

compendium redigenda. Quidquid scientiæ genus humanum comparavit, de mundo, partibus ejus majoribus minoribusque, quidquid de stellis ac planetis, quidquid de globo terraque, de terris & maribus & quæ vel in se continent, vel sua exhibent facie, quidquid de humanæ industriæ effectis operibusque, & ut verbo dicam, quid rebus naturalibus & artificialibus unquam cognovit, id observatione & experientia duce, exploravit, didicit, percepit.

§. VI.

Ubi itaque homines ab illo abierunt fonte, ex quo omnis vera scientia de rebus ipsis, earumque attributis derivari debuit, suis indusserunt speculationibus, nec rerum indolem consuluerunt, sed fecundæ se commiserunt imaginationi, aliud fieri non potuit, quam ut loco genuinæ veritatis, varia opinionum, monstra ac portenta ederent protruderentque. Quot hinc falsa & imaginaria principia, quot erroneæ conclusiones, quot denique figmentorum

torum cumuli exstiterunt? Hæc fabularum, compellatione merito notanda esse arbitramur; narrationem quippe fictam fabulæ nomine venire notissimum est, quum vera alicujus facti explicatio historia nuncupetur. Per fabulas itaque Philosophorum intelligimus illas sententias, dogmata & placita, quæ vel de Deo, vel de mente humana, vel de mundo, sine prævia observatione, vel etiam erroneo, circa observationem, judicio, suo ingenio excogitarunt. Larga talium fabularum messis, tam apud antiquioris quam recentioris ævi Philosophos, invenitur. Quin ausim dicere maximam Historiæ Philosophicæ partem in illis recensendis esse occupatam. Quare Hercules foret labor, limites instituti nostri longe transgrediens, plenam horum figmentorum historiam describere, quod juncta plurium opera, abundantia libraria suppellectile instructorum, ægre præstari, viri docti dudum censuerunt. Nostrum itaque erit, nonnulla tantum exempla ex Philosophia veteri & nova adducere, unde de reliquis facile judicari potest.

§. VII.

INter fabulas igitur Philosophorum, primo loco referuntur, varia de mente humana commenta. Quibus enim non suffecit cognitio virium ejus & operationum, quas plana ac perspicua observatione deprehendere licuit, ipsam illius essentiam determinaturi, in erroneas pro no lapsu inciderunt opiniones. Sic alii æthereæ, alii igneæ eam esse naturæ, vel ex subtili quadam materia constare dixerunt. Alii corporeum eidem involucrum addiderunt, vel saltem ejuscemodi, quod inter spiritum & corpus medium interjaceret, ut Paracelsus & qui ejus placita sequuntur. Præexistentiam animarum docuit Plato, quam pluribus inde argumentis confirmare sudarunt discipuli ejus & commentatores; quæ sententia, cum aliis Platonice doctrinis, à quibusdam vetustorum Ecclesiæ Patrum adoptabatur. Stoici animam Divinitatis particulam in corpus, tanquam ergastulum, detrusam fuisse, opinabantur. Hoc dogma plurimas deinde fanaticas peperit opiniones, unde dissidia ac turbæ in Republica exsisterunt. Metempsychosin Pythagoricam putidum esse fig-

mentum quis dubitaret? Inter ingenii lusus, cras-
sum illum Scepticismum, quoque reponimus; ali-
quas quippe esse intellectus humani vires liqui-
da omnino experientia ostendit. Nec aliter
sentiendum de illorum paradoxo, qui liberam
agendi facultatem homini denegarunt, eundem
in machinam quandam ineptè transformaturi.
Quid etenim clarius constare poterit, cuilibet
in se descendentem, quam, quod non violentia
quodam intrinseca, vel interna necessitate, ad
agendum propellatur; sed ipse spontaneo exci-
tatus motu, eligat vel aversetur. An Harmonia
illa præstabilita, quam acutissimus invenit Leib-
nitzius, huc pertineat, aliis à partium studio a-
lienæ relinquimus æstimandum. In fabulantium
quoque centum veniunt illi, qui modum unio-
nis inter animam & corpus, ac mutui actionum
passionumque commercii, immediatè inde pro-
fluentis, definire suscipiunt, quem nemini ad
huc mortalium innotuisse præstantissimus quilibet
Philosophorum ingenuè agnoscit.

§. VIII.

Quo major est Divinæ naturæ sublimitas, per
infinitam suam excellentiam rationi finitæ
propr

prorsus incomprehensibilis, eo facilius homines
 in transversum abripiuntur, ubi congenitæ im-
 becillitatis immemores, vel contra, vel ultra illa
 de Divinitate testimonia, naturali acumine sapiunt,
 quæ in rebus comparēt creatis. Non attinet dicere
 de iis, qui cœca quadam malitia fascinati, existen-
 tiam supremi Numinis negarunt, quos & maxima,
 & minima in mundo, adclamante indelebili
 animi sensu, manifesti erroris arguere possunt.
 Duo alii principia, alterum bonum, malum al-
 terum effinxerunt, originem mali Physici atq;
 Moralis impio commento compendiosè explica-
 turi. Mundo Divinitatem quidam tribuerunt,
 quod placitum, Stoicorum Philosophiam, con-
 mendandæ alioquin virtuti, severius intentam,
 præcipue enervavit. Nec ab hoc crimine im-
 munes fuerunt Chineses, populus antiqua
 scientiarum artiumque cultura celebratissimus, si
 vera sunt, quæ de Chorago, inter eos philoso-
 phantium, Confucio, idonei perhibēt auctores. Hic
 error maxime capitalis, pluralitatem Deorum, a
 profanis hominibus assertam, potissimum in-
 scenam produxit. Varia etenim Deorum nomi-
 na, res tantum naturales designarunt, quæ si-

gulari polluerunt vi & efficacia, ad inservien-
 dum usibus humanis, ut eruditissimo, de Theo-
 logia Gent: opere, Gerhar. Joh. Vossius copio-
 se demonstravit. Hoc indubium habetur, qui
 ex paganis sagaciores videri voluerunt, hos ta-
 lia non aliter intellexisse, opinione de Heroum
 apotheosi vulgi tantum credulitati relicta. Evi-
 dens ergo est, opinionem de Divinitate Mundi,
πολυθεότητα in quantum à Philosophis admittebatur
 protulisse. Quid itaque magis fabulosum esse
 potuit, quam ex rerum naturalium compage,
 numerosum Deorum ordinem efformare? Nam
 ex pluribus figmentis, quamvis ex uno proveni-
 ant falso principio, ubi mutuo se invicem nexu
 excipiunt, integram exurgere fabulam cuilibet
 notissimum est. Hæc luxurianti Poëtarum inge-
 nio postmodum incrustata, superstitionem ex
 ipsis Atheismi radicibus evatam, & in eun-
 dem ultimum resolvendam, in orbem protu-
 lit, qua misella mortalium natio, a vera Numi-
 nis cognitione avocabatur. Ubi homines otii
 & voluptatis cupidi, & in his felicitatem con-
 stituentes, curas atque negotia ipsi molesta
 habuerunt, ut Deum, quem sua ex indole æ-
 stima-

stimarunt, perfectè beatum esse obtinerent, contra manifestam veritatem, ex naturalibus civilibus-que phænomenis explendescentem, providentiam, cum Epicuro impugnare non erubuerunt. Fabulosa quoque est eorum impietas, qui contra doctrinas de attributis & actionibus Divinis revelatas, argumentis ex ratione desumptis insurgere audent. Quomodo enim limitata ingenii vis exhauriet, quæ infinitæ competunt essentiæ? Neque convenit justitiam Divinam ex modo negotiorum humanorum æstimare. Considerationem finium in expendenda factorum justitia attendi debere certissimum est. Quis vero mortalium omnes infiniti entis percipit fines? Hinc apparet, quid sentiendum sit de Petro Batio, aliisque Atheismi atque Naturalismi propugnatoribus, qui revelationem ideo rident, quia suis, per omnia, speculationibus consentanea non deprehendatur.

§. IX.

DE mundo tantum non infinita prodierunt Philosophorum commenta & fabulæ. Strato Lamplacenus mundum ingenitum esse, & per se ipsum

ipsum vi sua ab æterno exstitisse affirmavit. Empedocles & Heraclitus dixerunt eundem modo generari, modo interire, prout vel amicitia congregaretur, vel dissolveretur inimicitia. Aristoteles mundam ab æterno conditum esse tradidit. Plato & Aristoteles materiam mundi æternam finxerunt. Pythagoras, Plato & Stoici eidem animam tribuerunt. Leucippus & Democritus mundo circumtenderunt tunicam. Thales aquam rerum omnium principium constituit, Anaximenes aërem, Heraclitus ignem, Parmenides ignem & terram, Democritus & Epicurus atomos, & sic alii alia rerum primordia excogitarunt. Pari quoque licentia circa explicandam universi productionem ingenio laxarunt habenas. Pythagoras docuit ex cubo orram esse terram, è pyramide ignem, ex octoædro aëra, ex icosaëdro aquam, e dodecaëdro globum universi. Empedocles statuit primum secretum fuisse æthera, deinde ignem post terram, ex qua in arctum coacta, aqua ebullivit, ex hac aëra exhalasse ac coelum ex æthere natum, solem ex igne. Epicurus ex varia atomorum, in vacuo agitatione, mundum co-

aluisse

171110

aluisse, absurdè sibi est imaginatus. De cetero,
 in principiis, ex quibus res naturales constituuntur,
 & unde illarum proveniunt operationes,
 tradendis, admodum inter se variarunt; quas
 opiniones ad triplicem potissimum classem revo-
 cari posse arbitramur. Quidam principium
 quoddam Spirituale statuerunt, quod, cum a-
 liis Plato per animam mundi voluit designa-
 tum. Secundum occupant locum, qui notio-
 nes quasdam, & Speculationes Methaphysicas,
 mundo obtrudere laborarunt; quorsum pertinet
 Aristotelis doctrina de materia prima, de ma-
 teria, forma & privatione, nec non tota qua-
 litatum occultarum caterva, turissimum ignoran-
 tiæ refugium. Tertio denique ordine ince-
 dunt, qui solum materiæ adhærent, & ex
 varia ejus figuratione ac motu, phænomena de-
 monstrare conantur, ut Democritus & Epicu-
 rus. Hæc philosophandi ratio experientiam ma-
 xime sequitur, adeoque optima videtur; sed
 juxta observandum Sectatores Philosophiæ corpo-
 scularis extra limites experientiæ sæpe egredi,
 atque illa de Mechanismo & motibus corpo-
 rum adferre, quæ nulla explorarunt observatio-
 ne;

ne; quare hi etiam in tantum inter fabulantes habentur. Essentias rerum naturalium non adsequitur ingenium humanum, nec omnia, quæ illis insunt attributa, pluribus eorum mortalium cognitioni subductis. Abstrusior adhuc est prolixa illa causarum & effectuum catena, quæ per totum universum, & singulas ejus partes decurret. Unde Illustris Baco de Verulamio notitias tantum sparsas de hisce dari affirmat, per aphorismos rectius, quam tractatione systematica tradendas. Qui itaque de illis rebus, quarum essentia cum magna proprietatum parte ignorantur, & ubi nexus causarum effectuumque latet, saltem in quantum se longius protendit, ita agere instituunt, ut principia universalia adstruant, & ex illis omnia explicent phenomena, idque sæpe prolixa & continua conclusionum serie; nam illi pro corpore scientiæ, suarum opinionum placitorumque proferunt structuram,

§. X.

Progrediamur ulterius ad considerandum, Philosophiæ fabulosæ ortum & varias migrationes. Inter eruditos dudum obtinuit scienti-

entias in oriente primum excoli cœpisse, & inde in Europam esse transfusas. Nec vetustissima monumenta dubitare nobis permittunt, quia apud Ægyptios, Chaldaeos & Persas, viri existerint, multiplici rerum cognitione insignes. Astronomiam & secretiorem Physicam illis placuisse, recepta plerumq; sententia creditur. Quæ vero scientiarum indoles, & quæ dogmatum ratio hic invaluerit, ægrè admodum definitur, quum scripta eorum temporum casus interceperint, paucis tantum hujus Philosophiæ reliquiis, aliena, & quidem græcanica fide, ad nostra tempora delatis. Quantum vero hinc concludere possumus, Philosophos orientales à fabulandi consuetudine non semper abhorruisse apparet, quod vel inde factum arbitramur, quia modum scientias proponendi Symbolicum, in deliciis habuerunt. Quum autem non omnibus illud esset acumen, quo, ad sensum hisce sub involucris latitantem, pertingere valerent, pro nucleo corticem, & pro vera scientia fabulas, sæpe arripuerunt. Nec prætereundum, eosdem, frequentioribus cum populo Israelitico commercii, multa audivisse de Divinitate, origine mundi

di, spiritibus, aliisque, circa quæ ratio sola
 difficilius se explicat, quæ non satis intellectus
 perperam explicauerunt, veritatem Dei in men-
 dacium turpiter convertentes. Exempla fabu-
 larum ejuscemodi apud orientales copiosè ad-
 ducere facile foret ex Jamblichò, Plutarcho,
 Kirchero, aliisque recentioribus, qui hæc magna
 industria collegerunt, sed, quum, defectu genui-
 norum documentorum, de veris illorum senti-
 tiis parum certi nobis constet, ab hac opera
 supersedemus,

§. XI.

AD Græcos properamus, gentem fabulandi
 licentia maximè notatam. Hi, ut ab or-
 rientalibus Philosophiam didicerant, apud quos
 copiosam fabularum segetem excrevisse nuper
 indigitavimus; Ita genus Magistrorum cum
 Discipulis se facile communicavit. Verosimile
 etiam est, parabolicum docendi genus, orien-
 talibus adeo usitatum, suam Poëtis tractandi
 rationem aperuisse, à quibus ipsa etiam argu-
 menta sepe fuerant mutuati. Philosophia vero
 Græcica ad Poëtis incunabula refert, & æ-

rate vetustissimos, & magna apud illum popu-
 lum auctoritate. Hi quidquid de rebus vel Di-
 vinis, vel naturalibus, vel civilibus erant tradi-
 turi, non sine copiosis figmentis perferunt.
 Nec negandum, illos plurimas veritates fabu-
 lis induisse; quare ab asperiori eximendi vi-
 dentur censura, rectius forte in eos exercenda,
 qui apertum veritatis studium professi, in eius
 locum fabulas substituerunt. Id certe constat,
 stilum Allegoricum, in quo luxuriabantur Poe-
 tæ, non tantum à Philosophis interdum rece-
 ptum fuisse, quod vel uno Platonis exemplo
 elucescit, parum cetera officiosè de isto ho-
 minum genere sentientis, verum etiam quod
 præcipuum est, laxiorem, quæcunque pro lubi-
 tu dogmata proferendi, licentiam particulari il-
 lis privilegio propriam, in ipsam demum Philo-
 sophiam irrepsisse. Hæc præterea ad pompam
 & ostentationem fuit comparata. Nec tam-
 de hoc erant solliciti, ut simplicem veritatem
 assiduo labore, & adcurato iudicio detegerent ac
 propagarent, quam ut de quibuscunque obve-
 nientibus materiis differerent argutè, & copi-
 osum argumentorum undecunque petitorum a-
 D 2

gna ex tempore producerent. Inter probra
 etiam pluribus habebatur, alicujus rei igno-
 rantiam fateri. Quum itaque ex communi
 mortalium conditione adeo plurima ignora-
 rent, ut ne tantum quidem veritatis suppe-
 teret, quantum loquacitati eorum satisfaceret,
 artificium fingendi laborantibus opportunè suc-
 currit. Quare qui præ ceteris ingenio pollere
 videbantur, suas aperuerunt Scholas, sectisque
 condiderunt, varias discipulis doctrinas, tan-
 quam de tripode dictas, imperiosè obtudentes.
 Nec aliud magis ad tamam comparandam i-
 doneum videbatur, quam propriam placitorum
 compagem in publicam emittere lucem. Quum
 exempla tabularum Philosophicarum apud Græ-
 cos in antecedentibus adhibita sint, plura con-
 cumulare vel ideo supervacaneum videtur, quod
 in historia Philosophica ubique occurrant. Non
 tamen existimandum in Philosophia Græcorum
 nihil omnino solidi inveniri; quod asserere te-
 merarium foret. Ut enim mittamus dogmata
 eorum Moralia & civilia, in quibus egregie
 profus obveniunt, nec ibi detulerunt, qui scien-
 tiam & historiam naturalem observatione & ex-
 perientia provehere laborant, quod vel solo
 Hip-

Hippocratis exemplo constare poterit, ejus doctrinas genuini Esculapii Filii nostro adhuc tempore venerantur.

§. XII.

Quemadmodum Romani à Græcis Philosophiam acceperunt, ita philosophandi ratio cum ipsis dogmatibus in Latium transit. Unde qui indolem doctrinæ Græcæ perspicuit, quæ apud Romanos præstita sunt, non difficulter percipiet. Hi scripta Græcorum diligenter versarunt, eorum dogmata sibi redderunt familiaria, & patrio sermone vulgaverunt, de illis acres inter se exercuerunt contentiones, & quam à Magistris didicerant opinionum varietatem, servarunt. Pauca omnino de suo addere placuit, sed quorum fundamenta in Græcorum documentis occurrunt, ut eorum doctrinas alius potius induisse coloribus, quam novis ipsi inventis, auxisse videantur. Quod autem Romani parcius novas parturierint Philosophias, hoc ideo evenisse arbitramur, quia ingenia, quæ supra vulgum sapere videbantur, crescente imperii magnitudine, lucri honorumque avida, vitam practicam speculativæ prætulcrunt,

continuo bellorum, tam civilium quam externo-
rum, strepitu, otium Philosophantium instituto
necessarium interrumpente. Forma quoq; regi-
minis Monarchica postmodum introducta, ut
Eloquentiam in artem transformavit adulatoriam
ira cogitationum Philosophicarum luxurient a-
deo castigavit, ut arcta nimis intra spatia con-
stricta, servili quadam torpuerit ignavia.

§. XIII.

EX indole Philosophiæ apud Græcos, etiam
de illa judicari potest, quæ sequiori tem-
pore, per varias Europæ partes, sese diffudit. Qui
barbaris vixerunt seculis Scholastici, Aristotelem
sibi in philosophando ducem elegerunt, nec lin-
guam rite intelligebant, nec mentem ubiq; ad-
sequebantur. Methaphysica imprimis placuit,
quia Philosophiæ, ad dominatum Papæ, & super-
stitionem confirmandam directæ, maxime con-
venire videbatur. Universales enim illæ ideæ,
in Lexico terminorum obvenientes, in varias
converti formas, & ad quæcunque dogmata
pallianda, adhiberi facile potuerunt. Ex hisce,
ceu telis aranearum, Methaphysicam, Physicam
& do

& doctrinam quoque Moralem composuerunt. Quidquid in Philosophia sobrium Aristoteles habuit, hi miserè corruerunt, otiosis speculationibus & figmentis omnia onerantes. Quin etiam, post literas in Europa renatas, maxima viguit Aristotelis auctoritas, cui in Philosophia non pauci Monarchicum detulerunt imperium. Nec inde Scholasticorum quisquiliæ omnino evalescere potuerunt, quibus, nescio quid sacri, inesse existimarunt incauti. Circa tempora reformationis Theophrastus Paracelsus novam peperit Philosophiam, barbaris & inusitatis vocabulis obscuram, ac doctrinis Pythagoricis, Platonis & Mysticis refertam. Parmenidis placita revocavit Telesius, calorem & frigus primæ entia activa constituens; quibus inde Patricius lucem fluorem & spatium addidit principia. Cardanus dogmata paradoxa identidem proposuit, quæ ingenium ad superstitionem proclive copiosè enitebatur. Campanella omnibus rebus sensum ineptè tribuit, ut Magiam hoc artificio excusaret. Fluddius ex boreali & australi potentia phænomenorum repetit causas. Ad Magnetismum naturæ cuncta retulit Gilbertus. Philosophiam

phiam Stoicam Lipsius, Epicuream Gassendus, & Platoniam Henricus Morus restituere conabantur, licet non omnium opinionum, quas hæc olim foverant Sectæ, suscipere patrocinium. Inter ævi recentioris Philosophos magnum est Cartesii nomen, qui non parum ad hoc præstitit, ut nebula Scholasticæ pellerentur. Hujus Philosophia, quamvis in primo ortu, nonnullis religioni periculosa videbatur; postmodum tamen ab hac se culpa immunem adeo probavit, ut contra Atheismum pugnaturis validissima subministraverit arma. In scientia naturali evidentissima principia sequebatur, materiam nimirum & ejus modos figuræ, situs motusque. In multis nihilominus extra limites experientie excurrit, quod vel sola ejus evincit Cosmogonia, quam fabulosam esse ipse agnoscit. Ejusdem notæ est doctrina de globulis cœlestibus, voracibus, materia striata, ut alia prætermittam. Agmen claudat Leibnitzius, vir acutissimi ingenii & vastæ eruditionis, cujus Monadologia ita fabulæ indolem exhibet, ut dubium videatur an à tanto Philosopho talia serio fuerint probata.

§. XIV.

INquirendum jam in causas, cur homines experientia missa, & veritate, quam inde deducere licuisset, neglecta, fabulis adeo fuerint delectati. Inter has primum sine dubio locum occupat ambitio, quæ tot mala & calamitates non solum Reipublicæ civili, sed literariæ quoque importavit. Hoc vitio laborantes, nulla virium habita ratione, abstrusissimis quibuscunque peruestigandis toti incumbunt, præteritis aliis, quorum indagatio, & facilius, & societati humanæ utilior fuisset. Hinc omnes rerum essentias explicare, & singulorum effectuum causas tradere suscipiunt, quarum plurimæ, vel sagacissima ingenia adhuc latent, & omnem forte posteritatem latebunt. Suis utiq; limitibus, & illis sæpe arctissimis, circumscripta est experientia humana; sed intra hos adquiescere illis minus gloriosum videtur, qui plenam omnium rerum scientiam venditant; quare miseri Mortales ulnam mensuræ suæ addituri monstruosa adhibent subsidia, ultra metas conditionis humanæ progredi cupientes. Nec desunt, qui eo vanitatis processerunt, ut, quæ

alii evidenti observatione ante perceperant, i-
deo parvi pendant, quod suæ parum satis fa-
ciant ambitioni, ea tantum sectantes, quæ à se
reperitu nova & inaudita æstimabuntur. Insi-
gne proinde ad famam gloriamque compendi-
um plurimi habuerunt, ex novis principiis va-
rias doctrinas derivare & propria exstruere sy-
stemata, quæ sui postmodum sectatores excipe-
rent, propagarent, & contra quoslibet impu-
gnatores assererent defenderentque.

§. XV.

Opus præterea est maximi laboris & invictæ
constantia, in ipsam rerum naturam at-
tentionem defigere, & illam semper ingredi
viam, ad investigandam veritatem, quam ra-
tio, & diversa objectorum indoles, commendat.
Quemadmodum homines ad metas, libertati
suæ à legibus positas, transgrediendum, con-
genita plerumque inclinatione propendent; ita
mortalium ingenia, quæ in laxiora plerumque
spatia emitti cupiunt, tam arctis se includi
terminis, quam quos ratio observationi innixa,
constituit, ægre omnino patiuntur; Quare
hisce

hisce, ceu vinculis, ex sua quidem opinione, molestissimis, liberata, in enormem saepe fingendi licentiam excurrunt. Veritas insuper temporis est filia, nec uno impetu protrahitur tota, sed successivo ac difficili itentidem partu elicitur, quod praecipue observare licet, circa scrutinium naturae, cujus arcana ex abstrusis recessibus, tardo seculorum gressu, in lucem prodeunt ususque humanos. Quam autem homines morae impatientes, nec satis temporis impendunt explorandis illis, quae labore & assiduitate inveniri possunt, nec expectant donec casus aliquando obtulerit, quod diligentia adsequi nequit, quid mirum, eos pro legibus naturae, suas tantum speculationes & fabulas protulisse.

§. XVI.

Quod si ulterius considerare placuerit, cur scientia imprimis naturalis tot phantasmatis fuerit onerata, id ex particularibus insuper causis repetendum videtur. Ad indagandum vires naturae non tantum acri ingenio & pertinaci diligentia opus est, sed praerequiritur etiam aliarum scientiarum cognitio, inter quas

palmaria sunt Mathesis & Chymia, prout du-
 dum convenerat inter maximos hujus temporis
 Philosophos, qui hisce sacris ex professo fue-
 rant operati. Plures autem Græcorum ab his
 erant imparati. Quod si quis in altera earum,
 aliquid profecit, alteram plerumque ignoravit,
 quum tamen auxiliatrices sibi invicem manus
 porrigant, & mutua sepe indigeant ope. Ubi
 vero homines hisce tam necessariis admi-
 niculis destituti, non tantum particulares ali-
 quas doctrinas de rebus naturalibus proponere,
 sed integra sustemata Physica condere sustinue-
 runt; quid ab illis præter ineptias potuit ex-
 spectari? Nec unius vel optimum ingenium,
 vel maxima attentio cum singulari assiduitate
 conjuncta, tanto negotio sufficit, quod inter
 plures divisum singulis amplissimum aperit cam-
 pum, particulares naturæ & industriæ dotes ex-
 ercendi; quemadmodum præter doctos, ipsi
 Principes nostra hac ætate observarunt, qui e-
 um in finem integras instituerunt societates.
 Quare facilis est conjectura, quid præstiterint, qui,
 suis duntaxat ex placitis, totum hujus scientiæ
 corpus exstruxerunt. Huc denique accedit quod,

ad expiscandum naturæ arcana, majores sæpe exigantur sumtus, quam quos privata suppelles suppeditare valet, liberali populorum cura largius subministrandi. Quantillum vero ad hoc efficeret tenuis Philosophorum res familiaris, quorum pluribus pallium & barba insignium juxta ac facultatum loco fuerunt.

§. XVII.

Quemadmodum hæ fabulæ in cerebellis Philosophorum enatæ, cum ipsa rerum indole nihil commercii habuerunt, ita nec aliud illis inconstantius fuisse reperitur. Ubi quis Systema ejuscemodi fabulosum excogitavit, idemque in publicum protrusit, statim nonnullos invenit Sectatores, qui novum foetum lambere non intermittunt. Hi, quod primus Auctor ediderat, vel commentariis illustrent, vel in aliam doctrinæ formam transmutant, & quocumque modo expoliunt ornantque. Supervenientibus vero aliis, qui aliquid suis hypothesebus minus consentaneum ibi offendunt, quosdam à se diversa sentire & scribere stomachantur, & hoc statim contrariis scriptis exagitate

re

re incipiunt. Nec mora classicum canitur, & arma ab utraqve parte induuntur. Quid? quod accedant insuper auxiliariæ cohortes vel mercedis vel gloriæ tantum causa militantes. Nec enim dubium, quin multi certaminibus celebrium virorum se ingerant, ut hoc modo aliis innotescere queant. Quamvis impetus pugnantium aliquando langvescat, bella tamen ideo non ante finiuntur, quam alia materia litis existat. Novam etenim hypothesin in theatrum nuper productam, diversa etiam studia sequuntur; quare qui prius inter se contenderant, in gratiam nonnunquam redeunt, ut junctis denuo viribus alios adoriantur. Quæ ante maximo in pretio fuerant, hæc paulo post despectui esse incipiunt, eademque mox revocantur, prioribus iterum exauctoratis. Multa etiam ex antiquissimis desumpta, & aliis coloribus induta, publicam adspiciunt lucem, quibus eadem cum reliquis fata sunt expectanda. Nec aliud experientia præteriti temporis conjectare jubet de illis umbris, quæ nostra ætate in orbe erudito volitantes, pectora novi cupida, specie subtilitatis percellunt.

§. XVIII.

Contra, quæ experientia fuerant detecta
 per omnem rerum varietatem firma a-
 deo manserunt & constantia, ut ab ætate in æ-
 tatem longa seculorum serie ad nostra usque
 tempora devenirent. Quod vetustissimi Astro-
 nomi observarunt de Syderum distantia, moti-
 bus, phasiumque causis, suum adhuc retinent
 pretium, licet plura illis addiderit industria
 recentiorum. Et quamvis in designando syste-
 mate mundano inter se varient, quum obser-
 vationes & illis superstructa ratiocinia vix ad
 plenam hæc sufficiunt certitudinem, ut ut alia
 aliis magis probabilia videantur; hoc tamen
 non obstat, quo minus phænomena ex qua-
 cunque istarum hypothesium demonstrari que-
 ant, quod instituto illorum satisfacere potest. Sic
 etiam quæ antiquissimi historiarum naturalis Scri-
 ptores de animalium terrestrium ac aquatili-
 um, mineralium, plantarum, arborum, herbarum, alia-
 rumque rerum naturalium indole viribusque,
 fida narratione tradiderunt, certa sunt ac in-
 dubia quamdiu optimus universi auctor na-
 turam in suo statu conservat. Par est ratio eo-

rum, quæ Medici olim docuerant de corporis humani structura & constitutione, ac illis, quæ ad valetudinem conservandam & restituendam faciunt; hæc omnia observatione inventa ac probata & huic & secuturae, si qua erit, ætati sese commendant.

§. XIX.

Nec prætermittenda est consideratio, quem istæ subtilitatum telæ societati humanæ præstiterint usum. Expendantur omnia, quæ ad necessitatem vitæ, & delectationem, terra aut mare subministrant, spectentur singula artium opera, & quidquid in illis ingenii exhibit acumen. Inquiratur ulterius, quæ via & arte, vel naturæ munera, vel industriæ effecta prodierint. Audiantur cuncti, qui suis in cerebellis mundos fabricarunt, & quid inde in hunc nostrum retulerint, despiciatur. Executiantur omnes de natura doctrinæ, quæ speciosis ex principiis depromptæ ipsam ejus compagem ira exponunt, ac si earum auctores, creatrici sapientiæ à consiliis fuissent. Progrediantur in medium Pythagoræ numeri, Atomi Epicuri,

anima

anima mundi Platonica, formæ substantialis
 Aristotelis, vortices Cartesii, & si placuerit mo-
 nades quoque Leibnitiana. His inquam, &
 pluribus ex universa historia philosophica concu-
 mulatis, perspicue apparebit, in vitam com-
 munem nihil inde commodi provenisse. Quid
 quod plurima eorum, quibus vel ad victum, vel ad
 amictum utimur, & quæ vel necessitati nostræ sub-
 veniunt, vel ad ornatum ac delectationem faci-
 unt, partim fortuitæ observationi, partim,
 gnævæ simpliciorum hominum, varias artes &
 opera exercentium, attentioni debeantur. Infi-
 ciandum vero non est, experientiam, solidiori-
 bus scientiis munitam, maxima generi humano
 procurasse emolumenta. Quare merito deplo-
 randum, præstantissima nonnunquam ingenia
 tempus ætatemque irritò labore consumsisse,
 quæ singulari cum fructu utilioribus curis con-
 secrari debuissent. Quod si tantum diligentia
 adhibuissent, ad colligendum illam rerum
 particularium scientiam, cujus variæ quasi par-
 tiones variis in mundi angulis paucorum cu-
 stodia asservantur, quarum multæ incuria ho-
 minum, temporumque injuria interciderunt, si-

ne dubio insigne operæ pretium extitisset, quum vita humana multis fruitura fuisset commodis, quæ jam irreparabili cum damno desiderantur. Verum ea mortalium erat vanitas, ut ejuscemodi quantumlibet fructuosa, ceu vitia & abjecta, alto sperneret supercilio, illis tantum inherens, quæ à communibus hominum opinionibus remota, speciem excellentis acuminis prætulerunt,

§. XX.

Nostri proinde temporis felicitati merito gratulamur, quo viri ingenio ac doctrina insignes, rejectis lascivientium speculationum lulis, veram solidamque scientiam sectari cœperunt. Nec dubium, quin fabularis philosophandi ratio, maxima sui parte adeo in contemptum inciderit, ut à paucioribus seriatim inter opera habeatur. Quis ignorat, quibus Theologiam naturalem fundamentis Boylius superstruxerit, quem ingeniosissimorum popularium plurimi aliique postmodum fuerant imitati? Nec latet profunda Lockii sagacitas in
 ipsis

ipsis humanæ mentis recessibus excutiendis. Vol-
 fuis quoque, inter acutissimos hujus temporis
 Philosophos, communi orbis eruditi judicio, du-
 dum relatus, licet, in Leibnitziana principia
 propensus animatus, nonnulla protulerit, quo-
 rum ulteriorem adhuc illustrationem docti ex-
 spectant; in pluribus tamen Methaphysicæ suæ
 experientiam ut basin substernit. Ex quo in-
 comparabilis ille Angliæ Cancellarius Baco de
 Verulamio, pro singulari, quo polluit a-
 cumine, & candido in societatem humanam
 adfectu, solide commonstravit, quibus scien-
 tiæ defectibus laborarent, & quam parum
 idoneæ essent ad commoda vitæ promovenda;
 cujus mali originem inde repetit, quod homi-
 nes experientiam captivam duxerint, suis ubi-
 que speculationibus frena laxantes; ex quo in-
 quam, Vir illustris, hos navos detexit, & salu-
 berrima subministravit consilia eosdem emen-
 dandi, rectioremque ineundi horum studiorum
 rationem, nunquam in variis Europæ parti-
 bus defuerunt, qui tantum sequerentur aucto-
 rem. Nec intra privaram industriam hoc sub-
 stitit negotium, sed aptas populorum Principi-

pumque curas occupavit. Anglia enim primum societatem condidit, cujus palmarium esset opus, experientiæ adminiculo, naturæ penetrabilia scrutari. Hujus factum Gallia imitata, Academiam cultui lingvæ vernaculæ destinatam, mutato consilio scientiam naturalem artesque eodem tramite provehere voluit. Nec mora, Alpes transiit exemplum, castida Italorum ingenia ad strenuam æmulationem intendens. Unde, quæ largo ibi proventu excreverant collegia, præter Eloquentiam & Poësin, quibus antea insudaverant, has quoque scientias impensiori studio excoluerunt. Germani doctas societates & Collegia curiosa pariter condiderunt. Quid seculi Delicium, Rex noster Augustissimus, de optimarum artium studiis sentiat, ut singularem illam gratiam, quæ Academiis intra Regni sua pomeria olim erectis non tantum pristina confirmavit privilegia & immunitates, verum nova addidit beneficia, & commoda non satis deprædicanda, ut inquam, hæc venerabundo silentio prætereamus, quo idem Clementissimus Princeps adfectu scientias amplectatur, earumque incrementa

ta promovere contendat, vel Societas illa Regia, suo non ita pridem auspicio, in hunc finem consecrata testabitur. Quemadmodum Augustissimus Rex, pace cum vicinis inita, distitos quoque populos, unde navigantibus periculum existeret potuisset, amicitia devinxit, ita spem cives latissimam concipiunt, non tantum artes atque commercia, sed veras quoque scientias ad publicam privatamque rem promovendam idoneas, sub hoc nostro Augusto insignibus amplificatum ^{iri} augmentis. Conservet itaque, Deus T. O. M. Patrem Patriæ Clementissimum cum Regina Serenissima! Protegat unctos suos clypeo gratiæ & virtutis! Succedant dies eorum in seram usque ætatem ab omni calamitate securi, & omnigena cumulati felicitate, ut sub exoptatissimo hoc regimine, aurea sibi secula reddisse, Svecia perpetuo gratuletur!

SOLI DEO GLORIA.

